

Globalne neenakosti

Literatura:

J.J. Macionis in **K. Plummer**, *Sociology: A Global Introduction*

-poglavje 9 *Global inequalities and poverty, str.260-297*

Film:

Globalization is good

<http://video.google.com/videoplay?docid=5633239795464137680#>

Globalization is bad

<http://video.google.com/videoplay?docid=5488926059460319590#>

Osrednja vprašanja

- Razsežnosti **globalnih neenakosti**
- Razsežnosti **globalne revščine**
- Katere **družbene skupine** so najbolj izpostavljene revščini?
- **Značilnosti** razvitih, srednje razvitih in manj razvitih držav.
- **Razlage** za pojav in obstoj globalnih neenakosti

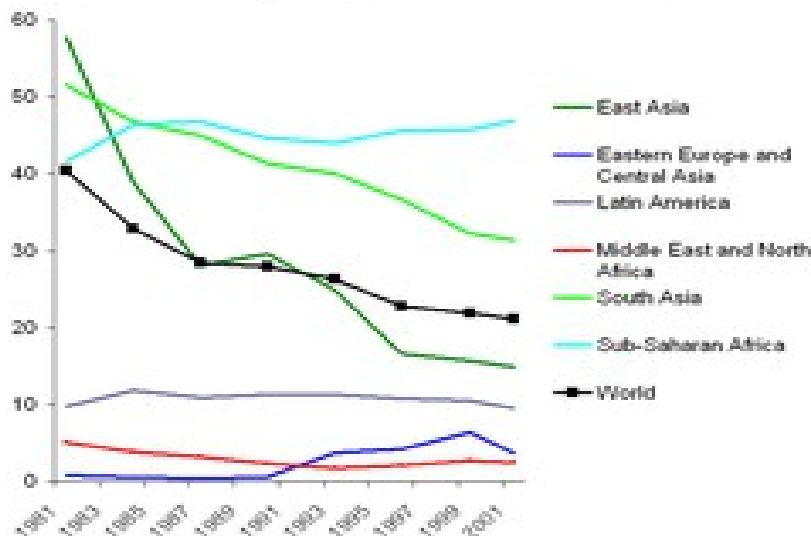
Razsežnosti globalnih neenakosti

- 20% najbogatejših razpolaga z 80% svetovnega prihodka
- 20% najrevnejših razpolaga z 1% svetovnega prihodka
- preostalih 60% svetovnega prebivalstva razpolaga z 19% svetovnega prihodka
- življenjski standard prebivalcev bogatih dežel, ki živijo pod pragom relativne revščine presega življenjski standard večine svetovnega prebivalstva

Globalne neenakosti so se povečevale v 19. in 20. stoletju, predvsem na račun povečevanja razlik med državami. Neenakosti znotraj razvitih držav so se tekom 20. st. zmanjšale. Ocena za leto 2000: „80% neenakosti v dohodkih gospodinjstev je odvisno od države, v kateri člani gospodinjstva živijo.“ (Milanović, 2011).

Sprememba trenda v zadnjih letih: razkorak med najbogatejšimi in revnimi se še vedno povečuje, med-narodna neenakost (razlike med državami) se zmanjšuje, medtem ko se razlike znotraj držav povečujejo, tako v razvitem kot nerazvitem svetu (ZDA, Indija, Kitajska, Azijske države – edina izjema Latinska Amerika, kjer je prišlo do zmanjšanja neenakosti na nacionalni ravni) (Therborn, 2011).

Percentage living on less than \$1 per day

Razsežnosti globalne revščine

- leta 2001 je z manj kot 1\$ na dan razpolagalo 21% prebivalstva (zmanjšanje od leta 1981; 40%)
- leta 2001 je z manj kot 3\$ na dan razpolagalo 53% prebivalstva (zmanjšanje od leta 1981; 67%)
- **absolutna revščina se je do leta 2000 zmanjšala v vseh regijah razen v pod-Saharski Afriki in vzhodni Evropi, kjer se je povečala**
- **povečanje v vzhodni Evropi gre predvsem na račun povečanja revščine v državah bivšega komunističnega bloka**
- opredelitev Svetovne banke: ekstremna revščina („extreme poverty“) – manj kot US\$1.25 na dan (PPP) in zmerna revščina („moderate poverty“) – manj kot \$2 na dan (PPP).

PPP -Purchasing Power Parity/ dohodek glede na kupno moč (vrednost dohodka se izraža v tem, kaj je z njim mogoče kupiti)

Afrika danes

- šest od desetih **najhitreje rastočih gospodarstev** so v Afriki;
- v osmih od preteklih desetih letih, so imela afriška gospodarstva hitrejšo rast od vzhodnoazijskih;
- napoved IMF: 6% rast afriških gospodarstev v 2011 in skoraj 6% v 2012, kar je enako kot Azija;
- produktivnost raste za okoli 3% na leto (primerjava ZDA 2,3%).
- **rast srednjega razreda** (60m Afričanov ima letni dohodek \$3000 ali več), rast osebne potrošnje;
- **razlogi za rast:** naravna bogastva (nafta, baker, zlato), razvoj predelovalne industrije in storitvenega sektorja, tuje investicije (razvite zahodne države in razvijajoče se države, npr. Kitajska, Brazilija, Turčija, Indija, Malezija), politične spremembe (od 1991 so se kar v 30 primerih volitve končale z mirnim prenosom oblasti), nižja rodnost, rast izobrazbene ravni prebivalstva;
- **problemi:** še vedno prevladujoča revščina (večina prebivalstva manj kot 2\$ na dan), pridelava hrane se zmanjšuje že od 1960, poplave in lakota, poslabšanje vremenskih razmer, sekanje gozdov in širjenje puščave, koruptivne vlade in nasilne menjave oblasti.
- **potrebne reforme:** zemljiška reforma, politična odzivnost, tuje investicije, uveljavljanje Extractive Industries Transparency Initiative (odprtost pogodb), podpora SMEjem.

Kdo so revni v globalnem svetu?

- **otroci**

otroško delo, bolezni in lakota, visoka stopnja umrljivosti, izobraževanje nedosegljivo, suženjstvo, življenje na cesti brez varstva odraslih, kriminal in prostitucija

- **ženske**

visoka rodnost, visoka delovna obremenitev, nizek dohodek, nizka izobrazba, brez lastništva zemlje, kulturna tradicija, pomen skupin za samo-pomoč npr. v Indiji

- **begunci in razseljene osebe**

v letu 2006 **8.4 mil** beguncev (Afganistan, Sudan, Burundi, Kongo, Somalija, Vietnam, Palestina, Irak) in **6.6 mio** razseljenih oseb

Značilnosti različnih skupin držav

- **visoko razvite države**

GDP **več kot US \$10.000** na prebivalca letno, zgodnja industrializacija (1750 dalje), niso gosto poseljene, večina prebivalcev živi v mestih, ustvarjajo visoko dodano vrednost (uporaba kompleksne tehnologije, razvoj informacijske tehnologije, finančni centri) (**Švedska 62000\$, Tajvan 34000\$**)

- **srednje razvite države**

GDP **\$2.500-\$10.000 na prebivalca**, industrializacija omejena na mesta, revščina na podeželju, so gosteje poseljene (**Braziliya 8.000\$, Albanija 4000\$, Tajska 4000\$, Kitajska 3000\$**)

- **manj-razvite države**

GDP **do \$2.500**, zelo gosto poseljene, agrarne družbe z malo industrije, le ena četrtnina prebivalstva živi v mestih, lakota, bolezni, pomanjkanje ustreznega prebivališča, najgosteje poseljene (**Indonezija 2200\$, Vietnam 1000\$, Kenija 788\$**)

- visoko razvite države **(40 držav)** predstavljajo 15% svetovnega prebivalstva in zavzemajo 25% ozemlja
- srednje razvite države **(90 držav)** predstavljajo 35% svetovnega prebivalstva in 40% ozemlja
- manj razvite države **(60 držav)** predstavljajo 50% človeštva in 35% ozemlja

Human Development Index (HDI) ali indeks človekovega razvoja (prihodek, izobrazba in pričakovana življenska doba) kot celovita mera družbenega razvoja.

Primer: Združeni Arabski Emirati so glede na GDP na prebivalca visoko razvita država (64.000\$), glede na HDI indeks pa le srednje razvita država (velike neenakosti, majhna vlaganja v izobraževanje in zdravstveno varstvo splošne populacije).

Korelati globalne revščine

Tehnologija (dve-tretjini prebivalstva v revnih državah se ukvarja s kmetijstvom, brez večje uporabe tehnologije in brez vlaganj v človeški kapital)

Rast prebivalstva (revne države imajo najvišje stopnje rodnosti in rasti prebivalstva, populacija revnih afriških držav se podvoji vsakih 25 let)

Kulturni vzorci (tradicionalne družbe, vloga tradicionalnih avtoritet in sorodstva, odpor proti inovacijam in spremembam)

Družbena neenakost (zelo visoke stopnje neenakosti znotraj revnih držav, npr. 10% najbogatejših v Latinski Ameriki ima v svoji lasti 75% obdelovalnih površin)

Spolna neenakost (posebno nizek je življenjski standard žensk)

Razlage globalnih neenakosti

1. Modernizacijska teorija

M.Weber: The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism (1904-1905)

W.W.Rostow: The Stages of Economic Growth (1960)

- globalne neenakosti izhajajo iz **razlik v tehnološki razvitosti držav** in produktivnosti dela
- zgodovinsko gledano je tisto, kar potrebuje razlago bogastvo in ekonomska rast v razvitem delu sveta in ne revščina v nerazvitem svetu; pred 1750 so bile vse dežele revne
- ekonomska rast in akumulacija bogastva v razvitem svetu je odpravila absolutno revščino v tem delu sveta; “trickle-down” teorija – kapitalizem je ustvaril bogate in hkrati dvignil življenjsko raven revnih.

- velik poudarek na kulturi; spremembe v kulturi so razlog za večjo odprtost do inovacij in tehnoloških spremembe ter novih družbenih praks v smislu delovanja izven družinskega kroga (protestantska etika)

- **vloga visoko razviti držav pri odpravljanju nerazvitosti:**
 - pomoč pri kontroli rojstev in odpravljanju bolezni
 - odpravljanje lakote (povečanje proizvodnje hrane s pomočjo visoko tehnološke pridelave hrane, tim. “zelena revolucija”),
 - prenos industrijske tehnologije v manj razvite države (prenos znanja)
 - zagotovitev kapitala za investicije (finančna pomoč mednarodnih organizacij, tuje investicije)

- **Film (Pro-G): razvite države in EU lahko pomagajo s tem, da odpravijo carine in kvote pri uvozu izdelkov iz držav v razvoju ter zmanjšajo subvencije za domače proizvajalce (evropska kmetijska politika!)**

2. Teorija ekonomske odvisnosti oziroma svetovnega sistema

G. Frank: On Capitalist Underdevelopment (1975)

I. Wallerstein: The Modern World-System (1974, 1980, 1989)

- globalne neenakosti izhajajo iz **zgodovinske podrejenosti nerazvitih držav** razvitim državam in ne iz njihovega lastnega razvojnega zaostanka
- razvite države so od 1750 dalje izkoriščale nerazvite države in jih naredile ekonomsko odvisne od razvitega dela sveta; odnosi izkoriščanja so vodili povečevanje revščine nerazvitih (“underdevelopment”) in povečevanje globalnih neenakosti
- kolonializem (neposredna politična dominacija) je nadomestil neokolonializem (posredna oziroma ekonomska dominacija, v kateri igrajo pomembno vlogo multinacionalna podjetja in ekonomski liberalizem kot doktrina odpravljanja ovir za pretok kapitala in blaga)
- oblikoval se je globalni ekonomski sistem, v katerem je produktivnost posameznih delov sveta odvisna od njihove povezanosti z drugimi

- v svetovnem sistemu je moč razlikovati med različnimi položaji: center, semi-periferija, periferija
- revne države (periferija) podpirajo bogate s tem, ko nudijo poceni delovno silo in dostop do surovin, ter predstavljajo obsežen trg za njihove industrijske proizvode
- srednje razvite države (semi-periferija) so bivše države v razvoju, ki imajo tesne ekonomske stike z razvitimi in se v odnosu do revnih obnašajo kot neokolonialisti (npr. Kitajska v Afriki)
- ekonomska odvisnost se kaže v: specializiranih, v izvoz orientiranih ekonomijah, pomanjkanju lastne industrijske proizvodnje, veliki finačni zadolženosti
- **vloga bogatih držav:** JE NI! potrebno je zmanjšati ekonomsko menjavo z bogatimi, nacionalizacija tujega premoženja (primer Venezuele)
- **Film (Contra-G) :** potrebno je postaviti standarde delovanja multinacionlanih družb v nerazvitih državah, pomen anti-globalizacijskega gibanja in političnega konzumerizma v razvitih državah, kritika mednarodnih institucij in njihovih povezav z diktatorskimi režimi v deželah v razvoju (primer Indonezije)

Kritike obstoječih teorij globalnih neenakosti

1. Kritike modernizacijske teorije

- neenakosti med razvitimi in nerazvitimi se povečujejo, revščina v določenih delih sveta se povečuje:
- **negativne posledice tujih investicij:**
 - počasnejša ekonomska rast kot v primeru domačih investicij (transferne cene in odtok dobička, manjši davki, reinvestiranja dobička majhno),
 - zaviranje razvoja domačega kapitala (visoka specializacija, neuravnoteženost industrijskih sektorjev, majhna podpora razvoju domačega podjetništva,
 - majhna integriranost v domačo industrijo, majhni multiplikativni učinki, selitev za cenejšo delovno silo)
 - visoka stopnja družbene neenakosti (srednji in višji razredi proti nižjim)
- pomoč razvitih držav v smislu finančne pomoči samo še poslabšuje situacijo in odvisnost (korupcija lokalnih elit, politična odvisnost od globalnih centrov moči, odplačevanje kreditov na plečih celotnega prebivalstva)
- mednarodne organizacije v svoji programih pomoči delujejo mimo tradicionalnih družbenih struktur in kulturnih vzorcev, kar vodi v njihovo neuspešnost in neučinkovitost
- vrednote, ki jih uveljavljajo razvite države so problematične (potrošništvo, uničevanje okolja, zavračanje lokalnih proizvodov)

2. Kritike teorije ekonomske odvisnosti

“Globalizacija je dobra, če je politika dobra” (Jansen in Lee, v M. Svetličič, str. 9)

- bogastvo razvitih držav zgodovinsko gledano ne izvira le iz izkoriščanja nerazvitih ampak tudi iz velike sposobnosti za inovacije in tehnološki razvoj v razvitih državah (bogastvo ni “zero-sum” vir)
- države z najmočnejšimi vezmi s centrom so se uspele razviti in so postale semi-periferija (azijski tigri)
- **Film (Pro-G): uspešen razvoj na primeru Tajvana in Vietnama (Koreja, Hong Kong, Tajvan – prvi krog na novo industrializirajočih se držav, Vietnam – drugi krog)**
- kapitalistični ekonomski sistem ni edini krivec za revščino, veliko vlogo igrajo interni dejavniki, še posebej kulturna tradicija in inercija
- razvite države ne morejo biti odgovorne za korupcijo elit in nekvalitetno upravljanje v nerazvitih držav
- Problem nerazvitih ni preveč ampak premalo ekonomskih vezi z razvitimi
- **Film (pro-G): razlogi za ohranjanje revščine v Keniji so v veliki meri politični** (lastništvo zemlje, pravna država, pogoji za podjetništvo, mednarodna trgovina in omejitve)